

ROZVOJ KOMUNIKAČNEJ SCHOPNOSTI

Vyučovací jazyk	Slovenský jazyk
Vzdelávacia oblasť	Jazyk a komunikácia
Stupeň vzdelávania	Primárne vzdelanie ISCED 1 – variant B
Predmet	Rozvoj komunikačnej schopnosti
Ročník	Šiesty
Časová dotácia	3 hodiny týždenne 99 hodín ročne
Miesto realizácie	Trieda, knižnica, jazyková učebňa, školská záhrada, verejné priestranstvá nachádzajúce sa v obci.

1. Charakteristika učebného predmetu a jeho význam v obsahu vzdelávania

Vyučovací predmet rozvíjanie komunikačnej schopnosti (ďalej aj „RKS“) je určený pre všetkých žiakov s mentálnym postihnutím. V klinickom obraze mentálnej retardácie sa vyskytujú sprievodné prejavy v neuro-psychickom vývine, vo vývine motoriky, psychiky, citov, vôle a najmä v oblasti komunikácie a reči. Komunikačná schopnosť je komplexná schopnosť človeka vedome a podľa patričných noriem používať jazyk ako systém znakov a symbolov v celej jeho komplexnosti a vo všetkých jeho formách a to za účelom realizovania určitého komunikačného zámeru. Komplexnosť znamená, že táto schopnosť zahŕňa všetky jazykové roviny (foneticko-fonologickú, lexikálno-sémantickú, morfológicko-syntaktickú, pragmatickú); pokiaľ ide o formy, komunikačná schopnosť zahŕňa všetky spôsoby komunikovania (napríklad hovorený, grafický, neverbálny spôsob komunikácie). Preto je obsah predmetu RKS zameraný na všetky roviny jazyka a všetky formy komunikácie. Narušená komunikačná schopnosť detí s mentálnym postihnutím má špecifickú etiológiu, symptomatológiu aj metódy intervencie. (Lechta - Matuška, 1995) U detí s mentálnym postihnutím býva zvyčajne vývin reči oneskorený alebo obmedzený. Obsah predmetu RKS je rámcový. Postupujeme v súlade so zákonitosťami vývinu reči a myslenia žiaka, rešpektujúc priebežne úroveň všetkých jeho schopností (motorika, poznávacie procesy). Počet vyučovacích hodín v týždni je daný rámcovým učebným plánom (ďalej len RUP) vo vzdelávacom programe pre deti a žiakov s mentálnym postihnutím.

Pre žiakov, ktorí nie sú schopní dorozumieť sa hovorenou rečou (ich reč nie je zrozumiteľná alebo sú úplne nehovoriaci), sa odporúča okrem predmetu RKS zaradiť aj voliteľný predmet Augmentatívna a alternatívna komunikácia. Náhradné a doplnkové komunikačné systémy potom používajú žiaci v bežnej komunikácii a na všetkých vyučovacích predmetoch.

2. Cieľ predmetu

Hlavným cieľom predmetu RKS v SZŠ je podporiť rozvoj reči a jazykových schopností ako predpokladu k realizácii určitého komunikačného zámeru a funkčného dorozumievania, stimulovať komunikáciu žiaka v sociálnej interakcii. Rozvíjanie komunikačnej schopnosti

jednotlivých žiakov je primerané úrovni rozvinutia poznávacích, psycho-motorických, citových a vôľových predpokladov a schopností.

3. Obsah učebného predmetu

Rozvíjanie komunikačnej schopnosti úzko súvisí s vývinom vnímania, pamäti, pozornosti, myslenia a sociálnym prostredím dieťaťa. Preto ciele aj obsah predmetu musia mať širší záber a orientujú sa na celý komplex dorozumievacieho procesu. V každodennej komunikácii sa navzájom podmieňujú a prelínajú jednotlivé jazykové roviny a spôsoby komunikácie, preto ich nasledovné členenie je skôr teoretické. Má však zámer usporiadať ciele, obsah a činnosti smerujúce k rozvíjaniu komunikačnej schopnosti do systému. Obsah musí byť v súlade s mentálnymi a komunikačnými schopnosťami dieťaťa, bez ohľadu na fyzický vek. Pri rozvíjaní komunikačnej schopnosti detí s mentálnym postihnutím stredného stupňa je prioritou obsahová stránka. Obsah a ciele rozvíjania komunikačnej schopnosti v jednotlivých oblastiach:

A. Pragmatická rovina jazyka

Cieľ	Obsah
<p>Rozvíjať praktické používanie jazyka na dorozumievanie, a to s použitím verbálnych aj neverbálnych komunikačných prostriedkov.</p>	<p><i>Porozumenie reči</i></p> <p>Komentovanie „tu a teraz“. Komentovaním všetkých činností a pomenovávaním predmetov rozvíjame porozumenie pojmov a ich vzájomných súvislostí. Postupujeme od poznávania skutočných predmetov a javov k obrázkom a porozumeniu pojmov.</p> <p>Kategorizovanie pojmov podľa daných kritérií. Vykonávanie činností podľa komentovania a porozumenia obsahu prehovoru komunikačného partnera.</p> <p><i>Rozvíjanie expresívnej reči</i></p> <p>Námetové hry, pri ktorých žiak môže komentovať svoju činnosť. Vo všetkých hrách kladieme dôraz na hlasné komentovanie činnosti alebo spoločné komentovanie s pomocou učiteľky. Pri hrách sa odporúča používať názorné skutočné predmety, ich miniatúry alebo primerané ilustrácie a obrázky. Nehovoriaci žiaci komentujú s pomocou posunkov, grafických znakov alebo iným náhradným komunikačným prostriedkom. Vytváranie situácií z bežného života tak, aby ich mohli žiaci lepšie pochopiť a komentovať („zažiť ich“) a tým si upevňovať slovnú zásobu.</p> <p>Jednoduché aktívne pomenovávanie predmetov a dejov v prostredí školy a rodiny, jednoduché komentovanie vykonávaných alebo prebiehajúcich činností a situácií.</p> <p>Tvorenie jednoslovných a dvojslovných viet,</p>

	<p>slovných pomenovaní. <i>Rozhovor</i> Jednoduchý rozhovor, striedanie role s komunikačným partnerom. Začiatok a ukončenie rozhovoru. Výber a udržanie témy rozhovoru. Výber komunikačných prostriedkov primeraných situácii a komunikačnému partnerovi. Odpoveď na otázku, kladenie otázok. Modelové hry, dramatizácia.</p>
	<i>Hovorená reč a náhradné komunikačné systémy</i>

B. Lexikálno-sémantická rovina jazyka

Cieľ	Obsah
Rozvíjať slovnú zásobu, chápanie pojmov a ich používanie v komunikácii	Pomenovávanie skutočných predmetov a javov alebo obrázkov. Kategorizovanie pojmov podľa významu s názornými príkladmi a bez nich. (Pri pomenovaní zároveň ukazujeme na predmet alebo zároveň vykonávame pohyb a pod.) Rozlišovanie a porovnávanie významovo podobných a protikladných pojmov. (Názorne: reč v spojení so zrakovým alebo taktilným vnemom a pod.) Zovšeobecňovanie pojmov. Kľúčové slová. Upevňovanie významu pojmov a súvislostí zážitkovou formou.
	<i>Hovorená reč a náhradné komunikačné systémy</i>

C. Morfológicko-syntaktická rovina jazyka

Cieľ	Obsah
Rozvíjať jazykový cit, syntaktické a morfológické pravidlá. Aplikovať ich do hovorenej i písanej podoby (podľa individuálnych schopností žiaka).	Nácvik ohýbania slov, nácvik predložkových väzieb a analógie primerane schopnostiam žiaka s pomocou, názorným a zážitkovým spôsobom, maľované čítanie, dopĺňovanie a opakovanie viet, odvodzovanie slov, tvorba viet a súvetí, rozvoj porozumenia reči.
	<i>Hovorená reč a náhradné komunikačné systémy</i>

D. Foneticko-fonologická rovina jazyka

Cieľ	Obsah
Rozvíjať fonematické uvedomovanie, schopnosť diferencovať dištingtívne znaky jazyka podľa individuálnych schopností žiaka. Rozvíjať artikulačnú obratnosť a výslovnosť	<i>Rozvíjanie sluchovej diferenciačnej schopnosti</i> Hry s nerečovými zvukmi, rozlišovanie rôznych druhov zvukov (zvuky zvierat, štrnganie, búchanie, šuchot, zvonček, píšťalka a pod.), rozlišovanie intenzity a smeru prichádzajúcich zvukov. Rozlišovanie zvukov reči, rytmizovanie slabík. Hry so zmenami melódie a tempa reči. Rozlišovanie

	prvej hlásky v slove. Rozlišovanie dĺžky hlások a slabík. Cvičenia zamerané na rozvíjanie pohyblivosti hovoridiel, koordináciu pohybov a správnu výslovnosť.
	<i>Hovorená reč a náhradné komunikačné systémy</i>

E. Rozvíjanie rozprávačských schopností (naratív)

Cieľ	Obsah
Rozvíjať rozprávačské schopnosti žiakov podľa individuálnych schopností.	Pozorovanie osôb a udalostí v okolí, uvažovanie o nich aj mimo ich bezprostredného vnímania. Jednoduché rozprávanie zážitku podľa osnovy, rozprávanie podľa obrázkov, vnímanie časovej následnosti a súvislostí udalostí. Práca s detskými ilustrovanými knihami, leporelami, obrázkami.

F. Rozvíjanie iných schopností spojených s komunikáciou

Cieľ	Obsah
Rozvíjať taktilné a kinestetické vnímanie	Poznávanie predmetov a povrchov hmatom, rozvíjanie diferenciacných schopností. Rozvíjanie vnímania vlastných pohybov.
Rozvíjať sluchovú a zrakovú gnóziu (vnímanie, diferenciacia, pamäť).	Poznávanie rôznych zvukov, rozlišovanie ich kvality, intenzity, smeru. Poznávanie melódie a rytmu. Cvičenia na zapamätanie melódie a rytmu, riekanky, radu slov, vety a pod. Vnímanie a diferencovanie viditeľných znakov predmetov, osôb a udalostí, vnímanie viditeľných zmien. Cvičenia na rozvíjanie zrakovej pamäti. Cvičenia zrakovej analýzy a syntézy. Rozvíjanie poznávacích procesov: zachovanie, priradovanie, zoradovanie, triedenie – kategorizácia. Rozvíjanie pamäti (akusticko-verbálna a zrková, pracovná pamäť)
Rozvíjať priestorovú orientáciu a orientáciu v čase	Cvičenia pravo-ľavej orientácie (telesná schéma, rovinná orientácia. Serialita (nácvičiek sekvencií, postupnosti). Intermodalita (audiovizuálny vzťah)
Rozvíjať motorické schopnosti	Rozvíjanie oromotoriky, vizuomotoriky, jemnej a hrubej motoriky, grafomotoriky, fonograforytmiky.
Rozvíjať čitateľské a pisateľské schopnosti	Pre osvojovanie čítania analyticko-syntetickou i globálnou metódou je nevyhnutné dosiahnutie určitej úrovne fonologického uvedomenia. Preto je súčasťou obsahu predmetu RKS aj: Rozvíjanie schopnosti diferencovať zvuky reči (slabiky, hlásky a ich dĺžku) hrovou formou. Diferencovanie obrázkov, symbolov alebo znakov. Schematické znázornenie slov.

	Rytmizovanie riekaniiek a detských pesničiek. Rozvíjanie schopnosti orientácie v priestore a v rovine (chápanie a vyjadrenie polohy predmetu hore, dolu, v priestriedku; sledovanie a ukladanie prvkov v rade zľava doprava). Obrázkové (maľované) čítanie. Ak individuálne schopnosti žiaka nedovoľujú osvojovanie si všetkých tvarov písmen, odporúča sa čítanie a písanie len veľkých tlačených písmen.
--	--

4. Metódy a formy práce

Žiakovi je potrebné umožniť komunikovať takou formou, pre akú má zachované schopnosti a tieto v komunikácii stimulovať a rozvíjať. Rozvíjanie komunikačnej schopnosti sa prelína celým vyučovacím procesom. Témy preberané v predmete RKS by mali byť v súlade s témami preberanými najmä v predmete *Slovenský jazyk a literatúra a Vecné učenie*. Na hodine RKS sa učiteľ má so žiakmi zamerať na porozumenie pojmov a súvislostí a precvičovanie ich používania v komunikácii. Na vyučovaní predmetu RKS odporúčame využívať skupinovú prácu, zážitkové učenie, dramatizáciu a hry. Vhodnou formou aktivít je cielené vytváranie komunikačných situácií. Túto formu vyučovania možno realizovať na vyučovacej hodine alebo v bloku, v priestoroch triedy alebo v prirodzenom prostredí, ktoré súvisí s komunikačným obsahom alebo témou. Odporúčame rozširovať vytváranie komunikačných situácií a okruh komunikačných partnerov aj do prostredia mimo školy a rodiny, napr. komunikácia v obchode, na pošte, na železničnej stanici a pod. Zameriavame sa na témy z bežného života pre použitie komunikačnej schopnosti v bežnom živote. U žiakov, ktorých hovorená reč je nezrozumiteľná alebo sú úplne nehovoriaci využívame augmentatívnu a alternatívnu komunikáciu (AAK). Pri príprave činností pre žiakov, ktorí majú narušenú komunikačnú schopnosť odporúčame spolupracovať s logopédom, sledovať odbornú literatúru a odporúčané internetové zdroje, prípadne možnosti ďalšieho vzdelávania v oblasti komunikácie detí a žiakov s ťažko narušenou komunikačnou schopnosťou.

5. Prierezové témy

Prierezová téma	Tematický celok	Téma
Osobnostný a sociálny rozvoj	Rozvíjanie komunikačnej schopnosti	Hry na rozvíjanie pohyblivosti rečových orgánov: Veselý jazyk, Sloníky Cvičenia na rozvíjanie motorických zručností: Mlyn, Gazdinky
		Vyžadovanie používania očného kontaktu so súčasťou verbalizáciou. Nacvičovanie jednoduchých gest a pohybov. Stimulovanie dieťaťa ku aktívnej komunikácii. Rozvíjanie aktívnej slovnej zásoby pomocou obrázkov na rôzne témy. Komentovanie situácie na obrázku
		Slovné hry a hádanky DH: Dopln čí chýba, Zahádam ti hádanku, Počúvanie rozprávky a pokusné zaradenie prvkov dramatizácie známych, kratších liter. útvarov
		Dychové cvičenia: nafukovanie balónikov,

		<p>fúkaný futbal (artikulácia f), slalom (fúkanie do papier.gulôčok) Vyžadovanie používania očného kontaktu so súčasnou verbalizáciou. Nacvičovanie jednoduchých gest a pohybov</p> <p>Rozlišovanie rodu a čísla podstatných mien ako názvov predmetov a javov. Počúvanie rozprávky a pokusné zaradenie prvkov dramatisácie známych, kratších literárnych útvarov</p>
Ochrana života a zdravia	Rozvíjanie komunikačnej schopnosti	<p>Dychové cvičenia: fúkaný futbal (artikulácia f), vietor suší bielizeň (artikulácia f, š), nafukovanie balónikov</p>
		<p>Sluchová diskriminácia hlásky "ž" na začiatku slova. Slová na cvičenie fonemického sluchu (živý-divý, žuť-čuť, žena-cena, žila-Cila,...) Tvorenie jednoduchých viet podľa situácie, podľa obrázkov. Komentovanie situácie na obrázku. Formulácia otázok. Odpovede na jednoduché otázky.</p>
		<p>Rozvíjanie fonemického vnímania: rozlíšiť slová, ktoré sa významovo líšia rozdielnosťou jednej fonémy (ľad-had, ľud-sud, mak-rak, pespec, koza-kosa, kopa-kope...)</p>
		<p>Sluchová a zraková analýza foném. Slová na cvičenie fonemického sluchu (kôň-kôš, zvoní-zvony, vaňa-vata, jeleň-zeleň, nitka-bitka, peň-päť, sieň-sieť...). Hry na precvičovanie správnej výslovnosti: hry s obrázkami, rovnaké a rozdielne slová, kvety a včielky</p>
		<p>Fonematická analýza - vymyslieť slová, v ktorých je hláska ť (napr. ťava, ťuká, ťahá, telo, teplo, päť, labuť, chuť, spať...), deliť slová na slabiky, spájať slová zo slabík. Fonematická analýza - vybrať obrázky, v názve ktorých sa nachádza určená hláska - ť.</p>
		<p>Počúvanie rozprávky (príbehu) - rozlišovanie rodu a čísla podstatných a prídavných mien ako názvov a vlastností predmetov a javov. Pomenovanie prebiehajúcich činností, v slovesách rozlišovať čas a zápor. Použitie zámen namiesto podstatných a prídavných mien. Tvorenie viet z radu slov. Jednoduchý opis známych predmetov a javov (hádanky)</p>
Environmentálna výchova	Rozvíjanie komunikačnej schopnosti	<p>Rozvíjanie artikulačných orgánov - správne dýchanie, nádych - výdych. Artikulačné cvičenia: nafukovanie líc, zaokrúhľovanie a rozťahovanie pier, cmukanie pier, fúkanie do pierka...</p>
		<p>Fonematická analýza - vymyslieť slová na hlásku ž (napr. žaba, žito, žuvačka...) Rozvíjanie fonemického vnímania - určiť či sú slová rovnaké alebo rozdielne (žena-pena, žuť-kuť, žať-mať, ...)</p>
		<p>Prehĺbenie aktívnej komunikácie pri vykonávaní hygienických návykov, pri obliekaní a vyzliekaní, pri stravovaní. Premena pasívnej slovnej zásoby na aktívnu formou získania nových výrazov pri pracovných činnostiach. Komentovanie vlastnej činnosti.</p>
		<p>Cvičenia na rozvíjanie jemných pohybov prstov</p>

		<p>rúk (prsty sa zdravlia, okuliare, osa, preteky...) Rozlišovanie rodu a čísla podstatných mien ako názvov predmetov a javov.</p> <p>Rozlišovanie rodu a čísla prídavných mien ako vlastností predmetov a javov. Priradovanie jednotlivých zvukov zvierat a vecí k obrázkom. Dychové cvičenia - smiech (starenky: he-he-he, ženy ha-ha-ha, muža ho-ho-ho, dievčaťa hi-hi-hi, chlapca ha-ha-ha.)</p>
Regionálna výchova a ľudová kultúra	Rozvíjanie komunikačnej schopnosti	<p>Didaktické hry na vnímanie zvukov: Hľadanie podľa zvuku. Kde zvoní zvonček? Priradovanie jednotlivých zvukov zvierat a vecí k obrázkom.</p>
		<p>Premena pasívnej slovnej zásoby na aktívnu formou získania nových výrazov pri pracovných činnostiach. Komentovanie vlastnej činnosti. Nácvik komunikácie v rámci riadenej hry vyučujúcim</p>
		<p>Sluchová analýza foném "č-š-ž". Správna artikulácia foném. Slová na cvičenie fonemického sluchu (žila-šila, nože-noše, žinka-činka, žuť-čuť, paža-paša...) Fonemická analýza - vybrať obrázky, v názve ktorých sa nachádza určená hláska - ň.</p>
		<p>Spontánna komunikácia s rovesníkmi na danú tému. Nácvik zdvorilostnej komunikácie s dospelými na pripravené témy (Vianoce)</p>
		<p>Hry na rozvíjanie pohyblivosti rečových orgánov: Veselý jazyk, Sloníky, Cvičenia na rozvíjanie motorických zručností: Kováč, Bubeník</p>
		<p>Fonemická analýza - vymyslieť slová, v ktorých je hláska ď (napr. ďateľ, deti, deň, ďakujem, ďobe, hodiny...), deliť slová na slabiky, spájať slová zo slabík. Fonemická analýza - vybrať obrázky, v názve ktorých sa nachádza určená hláska - ď.</p>
Mediálna výchova	Rozvíjanie komunikačnej schopnosti	<p>Cvičenia na rozvíjanie akustického vnímania: Spiace vec, Čo je to? Správna výslovnosť. Rozvíjanie fonemického vnímania - určiť či sú slová rovnaké alebo rozdielne (rosa-kosa, reč-meč, ryba-chyba.)</p>
		<p>Didaktické hry na rozvíjanie intersenzorickej koordinácie. DH: Hlava, ramená..., Ukazovaná</p>
		<p>Hlasové cvičenia - hry na nácvik regulácie hlasového prejavu: Ozvena, Vlk a 7 kozliatok. Zaradovanie jednoduchých artikulačných cvičení: cvičenia s lícami, perami, sánkou, jazykom a podnebíom.</p>
		<p>Nácvik komunikácie v rámci riadenej hry vyučujúcim. Nácvik zdvorilostnej komunikácie s dospelými na pripravené témy (Veľká noc)</p>
		<p>Počúvanie rozprávky (príbehu) - rozlišovanie rodu a čísla podstatných a prídavných mien ako názvov a vlastností predmetov a javov. Pomenovanie prebiehajúcich činností, v slovesách rozlišovať čas a zápor.</p>
Multikultúrna výchova	Rozvíjanie komunikačnej schopnosti	<p>Abeceda - básničky na písmená Používanie sociálnych verbálnych rutín (zdravenie, prosba, ospravedlnenie)</p>

		<p>Fonemická analýza - vymyslieť slová na slabiku s hláskou r na začiatku slova (napr. re - reťaz, remeň, rezeň,...) Sluchová diskriminácia hlásky "r" na začiatku slova. Slová na cvičenie fonemického sluchu (rak-lak, ráno-lano, ruky-lúky, ryža-lyža...)</p>
		<p>Cvičenia na rozvíjanie fonematickej analýzy, syntézy - určiť hlásku na začiatku slova, vymyslieť slová na danú hlásku - ž, deliť slová na slabiky, spájať slová zo slabík, tvoriť jednoduché vety. DH: Kto je pozornejší</p>
		<p>Fonemická analýza - vymyslieť slová s hláskou ľ na zač. (napr. ľalia, ľad, ľan,...) a na konci slova (ďateľ, úl, peľ, soľ...) Fonemická analýza - vybrať obrázky, v názve ktorých sa nachádza určená hláska - ľ.</p>
		<p>Tvorenie jednoduchých viet podľa situácie, podľa obrázkov. Komentovanie situácie na obrázku. Formulácia otázok. Odpovede na jednoduché otázky.</p>

6. Učebné zdroje

Učebné zdroje sú zdrojom informácií pre žiakov:

Čítanka pre 6. ročník špeciálnych základných škôl 1.,2., 3. časť variant B

7. Hodnotenie predmetu

Na hodnotenie predmetu vychádzame z Metodických pokynov č. 19/2015 na hodnotenie žiakov špeciálnej školy. Pri hodnotení pristupujeme ku každému žiakovi individuálne. Neporovnávame výsledky detí medzi sebou, ale hodnotíme každého podľa jeho možností a schopností. Snaha každého učiteľa 6. ročníka je pozitívne hodnotiť. V danom predmete sú žiaci priebežne klasifikovaní. Žiakov postupne vedieme, aby sa vedeli ohodnotiť sami, ale aj svojho spolužiaka. Na konci každého klasifikačného obdobia sú žiaci na vysvedčení hodnotení slovné.